

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo
postmottak@kd.dep.no

Deres ref

Vår ref
2022/2769-KATHA

Dato
18.03.2022

Innspill fra UiB: Europeisk strategi for universiteter og forslag til rådsanbefaling om tettere samarbeid i høyere utdanning

Universitetet i Bergen takker for invitasjon til å gi innspill til norsk kommentar til europeisk strategi om universiteter og forslag til rådsanbefaling om tettere samarbeid i europeisk høyere utdanning.

Det er positivt at Kunnskapsdepartement har en aktiv Europapolitikk og deltar i de videre diskusjonene rundt oppfølgingen av strategien og rådsanbefalingen. UiB har deltatt aktivt i diskusjonene i forkant av lanseringen av strategien, og har blant annet bidratt i utarbeidelsen av et posisjonsnotat til denne gjennom universitetsalliansen Arqus.¹ I våre innspill har vi vektlagt betydningen av akademisk frihet og institusjonell autonomi som drivere for kvalitet, kreativitet og utvikling i europeisk høyere utdanning, og at strategien skal legge til rette for mangfold i sektoren. EU bør utvikle instrumenter med en nedenfra og opp tilnærming, og unngå styring av sektoren. Forskning og utdanning er blant universitetenes viktigste oppgaver, og grunnlaget for samfunnsbidraget vårt. Videre har innspillene våre vektlagt betydningen av tverrfaglighet innenfor utdanning og forskning for å svare på vår tids store utfordringer. Samfunnsvitenskap og humaniora har viktige bidrag til inkludering og sosialt bærekraftig utvikling. Vi støtter en bred tilnærming til utdanningsfeltet som vektlegger menneskelig utvikling, fremfor en mer markedsorientert tilnærming, og det er viktig å støtte opp om synergier mellom forskning, innovasjon og utdanning. I tillegg til å styrke digitale læring og undervisning, ble det spilt inn at strategien skulle vektlegge digital forståelse, kunnskap og kompetanse. Dette er innspill som i stor grad er reflektert i strategien.

Krigen i Ukraina har i enda større grad enn tidligere synliggjort betydningen av europeisk samarbeid. For UiB er europeisk samarbeid høyt prioritert, og det er svært viktig med gode rammebetingelser for samarbeid med europeiske institusjoner. På bakgrunn av dette har vi

---

¹ <https://www.arqus-alliance.eu/news/position-paper-european-strategy-universities#:~:text=The%20key%20points%20of%20the,encourage%20diversity%20in%20higher%20education>

flere kommentarer til strategien og de konkrete initiativene som lanseres i strategien og rådsanbefalingen. Våre mest sentrale innspill kan oppsummeres som følger:

- UiB støtter satsingene i strategien. Den gir en retning for de europeiske virkemidlene, særlig på utdanningsfeltet, men påvirker i mindre grad vår øvrige virksomhet. Vi skulle gjerne sett at strategien i større grad understreket betydningen av åpen, nysgjerrighetsdrevet og fremragende forskning, og en mer helhetlig tilnærming til universitetenes samfunnsbidrag.
- Målene i strategien er reflektert i våre prioriteringer, selv om den ikke favner helheten i vår virksomhet. Når det gjelder fremtidige kompetanse- og kunnskapsbehov er det viktig at utdanningene ikke bare svarer på arbeidslivets umiddelbare behov, men at utdanningene vi tilbyr forbereder kandidatene til et langt arbeidsliv, også jobber som enda ikke finnes.
- UiB er positiv til at europeiske grader og rettslig status for universiteter utredes. Det er imidlertid en rekke utfordringer som må løses før disse kan introduseres. I Norge opplever vi at vi har de virkemidlene som skal til. En betydelig grad av institusjonell autonomi er avgjørende for internasjonalt samarbeid både på emne og gradsnivå, og eksisterende virkemidler i Erasmus+ deriblant samarbeidsprosjekter og fellesgrader er egnet for dette formålet. I andre land er det flere administrative og rettslige barrierer, og det er uklart hvilken utstrekning disse initiativene vil bidra til å løse de utfordringene vi møter i dag. Når man utreder disse ordningene er det derfor viktig å utforske alternative tiltak som kan bidra til å oppfylle de overordnede målene for disse to initiativene.

Helheten i strategien

UiB ønsker strategien velkommen og støtter i satsingene i strategien. Det er særlig positivt at strategien har som mål å rette seg mot alle universitets samfunnsoppdrag og ikke ser på utdanning som isolert fra forskning, innovasjon og universitetets samfunnsoppdrag. Dette er en vesentlig endring fra tidligere politikkdokumenter fra EU. Samtidig er det fortsatt en vesentlig tyngde på utdanning, og tilnærmingen er ikke helhetlig nok for å være en reell strategi for universiteter generelt. Forskning, innovasjon og formidling er i mindre grad omfattet av strategien, og det er få konkrete tiltak rettet mot disse delene av samfunnsoppdraget.

Utgangspunktet for strategiarbeidet var å foreslå en transformasjonsagenda for høyere utdanning. At EU har gått bort fra denne tilnærmingen er en anerkjennelse av at sektoren er sterk og stadig tilpasser seg utviklingen i samfunnet.

Mangfoldet i europeisk høyere utdanning er en styrke, og institusjonene har ulike samfunnsbidrag. Universiteter er forskjellige og har ulike prioriteringer, og det er viktig å bevare dette mangfoldet. UiB er et universitet som utøver grunnforskning og undervisning innenfor en stor bredde. Vi skulle gjerne sett at strategien i større grad understreket betydningen av åpen, nysgjerrighetsdrevet og fremragende forskning. Den grunnleggende forskningen er fundamentet i universitetenes samfunnsoppdrag også innen utdanning, samfunnsdialog, formidling og innovasjon. UiB etterlyser derfor et eget mål om å utvikle forsknings-, utdannings- og innovasjonsmiljøer av fremragende kvalitet, og prioriteringer som støtter opp om dette, inkludert en prioritering av grunnforskning.

Målene i strategien

Vi støtter de fire målene i strategien. Når det gjelder målet om å styrke den europeiske dimensjonen av forskning og utdanning støtter vi denne ambisjonen, og tilslutter oss at det vil gi et viktig bidrag for fremragende utdanning og forskning, og institusjonenes globale konkurranseevne. Mens vi er positive til de fire flaggskipene er det uklart om disse er tilstrekkelige for å nå dette målet. Initiativet «European Student Card» vil kunne forenkle og effektivisere mobilitet. Utviklingen av «a European Quality Assurance and Recognition System» vil muligens gå enda lengre i å fjerne barrierer for internasjonalt samarbeid. Imidlertid er det bare en liten andel av europeiske institusjoner tar del i europeiske universitetsallianser og omfanget av europeiske grader vil være begrenset. Det er derfor viktig å utforske ytterligere tiltak for en styrket europeisk dimensjon, ikke minst på forskningsfeltet som i liten grad omtales.

UiB støtter søkelyset på tilstrekkelige nasjonale bevilgninger til høyere utdanning og forskning. Stadig trangere budsjettammer i kombinasjon med stadig nye oppgaver og forventninger til universitetene er en utfordring også i Norge. Vi henter mye midler fra EUs programmer og disse er med på å understøtte våre strategiske mål. Trygge og forutsigbare økonomiske rammer er likevel en forutsetning både for å kunne mobilisere og nyttiggjøre oss av de europeiske programmene, for å styrke kvaliteten på forskning og utdanning, og sikre vår internasjonale konkurranseevne.

Når det gjelder målet om å styrke kvalitet og relevans for fremtidsrettede ferdigheter er det i tråd med vår virksomhet som et forskningsintensivt breddeuniversitet. Det er viktig at akademiske karrierer er attraktive. Videre er det behov for en felles europeisk tilnærming til mikroqualifikasjoner for å unngå nye barrierer for samarbeid som følge av ulike nasjonale rammeverk. Når vi skal håndtere fremtidige kompetanse- og kunnskapsbehov er det viktig at utdanningene ikke bare svarer på arbeidslivets umiddelbare behov, men at utdanningene vi tilbyr forbereder kandidatene til et langt arbeidsliv, også jobber som enda ikke finnes. Innovative og studentaktive læringsformer, nye vurderingsformer og god faglig veiledning er sentrale elementer i dette. For å koble forskning og utdanning på bedre måter må også studentene aktivt inviteres inn i kunnskapsutviklingen.

UiB støtter at strategien understreker betydningen av mangfold, inkludering og likestilling som en forutsetning for kvalitet og relevans. Vi er fortsatt ikke i mål med likestilling mellom kjønnene når det gjelder akademiske karrierer, og kvinner er underrepresentert i høyere akademiske stillinger. På tilsvarende måte er det behov for å løfte andre underrepresenterte grupper. Studentpopulasjonen blir stadig mer mangfoldig, og utdanningene må være tilgjengelige og tilrettelagte for studenter med ulike bakgrunner og behov.

Akademisk frihet og institusjonell autonomi er under press flere steder i verden, men også Europa. Disse verdiene er avgjørende for at universitetene kan oppfylle sitt samfunnsbidrag, bidra til aktivt medborgerskap, toleranse, mangfold, åpenhet og kritisk tenkning. Utviklingen av et forslag om prinsipper for akademiske verdier vil vi følge med stor interesse.

Strategien har som mål å styrke universitetenes bidrag til grønn og digital omstilling. Grunnleggende forskning, kunnskap og innsikt innenfor disse feltene er avgjørende for en bærekraftig utvikling, og det er derfor viktig at kommisjonen har søkelys på dette. Når det gjelder digital omstilling er det positivt at strategien satser både på fremragende forskning og utdanning, men også behovet for digital kompetanse i bredden. Digitalisering påvirker alle

fagområder og alle deler av arbeidslivet og samfunnet generelt. UiB har nylig etablert seks mikroemner knyttet til digitalisering for alle studenter, noe som er i tråd med ambisjonene i strategien.

Digital og grønn omstilling er svært viktig for samfunnet vårt, men det er også store utfordringer på andre områder knyttet til demokrati, helse, sosial ulikhet, migrasjon, demografi, utenforskap, og radikaliseringsfor å nevne noen eksempler. Dette er felles globale og europeiske utfordringer, EU også bør ha oppmerksomhet på. I forlengelse av dette er det viktig å anerkjenne betydningen forskning og utdanning innen humaniora og samfunnsvitenskap.

Når det gjelder det siste målet om en global rolle og lederskap er det positivt at strategien inkluderer en global dimensjon. Ambisjonen om ledelse, samt formuleringer knyttet til assistanse kan fremstå til dels kolonialistisk. En mer balansert og likeverdig tilnærming, med vektlegging av kunnskapsdiplomati ville være ønskelig. Det er imidlertid svært positivt at EU har en bred global satsing, med mulighet for samarbeid med de fleste land i verden både innenfor forskning og utdanning. Det er fagmiljøene som er best i stand til å vurdere hvilke partnere det gir merverdi å samarbeide med. EU bidrar dermed til bredere rammer for å finansiere samarbeid med globale partnere, enn det som er mulig innenfor nasjonale satsinger.

Oppsummert er UiB positiv til helheten i strategien. På enkelte områder er det et veldig stort søkelys på strukturer og byråkratiske rammer, men strategien vektlegger også betydningen av høyere utdanning i et samfunnsperspektiv. Dette er en tilnærming vi ønsker velkommen. Strategien introduserer både mål og konkrete virkemidler. Målene er de viktigste, og man må unngå at enkelte virkemidler blir mål i seg selv.

Flaggskipinitiativet rettslig status for allianser av høyere utdanningsinstitusjoner

Vi registrerer at kommisjonen vil gjennomføre en studie knyttet til europeiske universiteter med stor interesse. Universitetene står i dag fritt til å etablere felles organisasjoner, og det er derfor uklart hva en slik enhet skal være sammenlignet med mulighetene som finnes i dag. Forslaget er i liten grad konkretisert i strategien og rådsanbefalingene. Flaggskipet kan innebære noen flere muligheter for institusjonene når det gjelder felles anskaffelser og tilfang til europeiske midler.

Vi stiller imidlertid spørsmål ved hvor stor effekt et slikt tiltak vi ha på de overordnede målene i strategien. Det er også en rekke utfordringer som må løses før man kan etablere en slik status. Eksempelvis er det behov for å avklare forholdet mellom en slik enhet og universitetene som autonome aktører både nasjonalt og internasjonalt. Det er også behov for å avklare myndigheten til denne type enheter, eksempelvis når det gjelder å utstede grader, og hva dette eventuelt vil bety for akkreditering og tilsyn. Et svært viktig hensyn er å unngå å etablere økt administrasjon gjennom et nytt byråkratiske ledd og ytterligere administrative krav og byrder på institusjonene. Dette er utfordringer som må undersøkes og løses før en eventuell utrulling av et slikt initiativ.

Flaggskipinitiativet europeisk grad

Initiativet er interessant og gitt at dette er valgfritt er det noe som kan utforskes. Det er fagområder der det muligens vil være relevant å inngå i denne type grader. UiB deltar allerede i fellesgrader og samarbeider tett med europeiske partnere. Fellesgrader har vist

seg å være administrativt utfordrende, og har derfor et begrenset anvendelsesområde da det krever betydelige faglige og administrative ressurser. Likevel har tiltaket en merverdi for flere fagmiljø og vi samarbeider også internasjonalt når det gjelder emner- og studieprogramnivået på andre måter med og uten finansering fra EUs utdanningsprogram.

Omfanget av europeiske grader vil være et avgrenset. Majoriteten av våre fagmiljø og studenter vil dermed ikke få et utbytte av denne type grader. UiB er en svært internasjonalt rettet institusjon, med høye ambisjoner på dette feltet og mye mobilitet både for ansatte og studenter. Derfor er det viktig at man utvikler tiltak som bidrar til forenkling i bredden av vår internasjonale virksomhet, reduserer den administrative byrden og gjør internasjonalt samarbeid mer tilgjengelig for alle. Dette er i tråd med ambisjonen om inkludering i Erasmus+-programmet og vi er usikre på i hvilken grad og i hvor stort omfang satsingen på europeiske grader bidrar til dette.

I Norge opplever at vi har de virkemidlene som skal til. En betydelig grad av institusjonell autonomi er avgjørende for internasjonalt samarbeid både på emne og gradsnivå, og eksisterende virkemidler i Erasmus+ deriblant samarbeidsprosjekter og fellesgrader er egnet for dette formålet. I andre europeiske land, og i noen tilfeller på regionalt nivå, er det administrative og rettslige barrierer som bare i svært begrenset omfang blir løst gjennom å opprette europeiske grader. En styrket innsats for å fjerne disse er derfor viktig.

En europeisk grad vil gi rom for å eksperimentere med innovative og fleksible studieprogrammer. Erfaringer fra Erasmus Mundus fellesgrader viser at en slik modell kan gi bidra til utvikling av tverrfaglige grader. Videre kan etableringen av europeiske grader åpne for å eksperimentere med nye modeller deriblant grader som bygges opp av mikrokvalifikasjoner, der studentene får en større grad av fleksibilitet enn man har i dag.

Tverrfaglige og fleksible grader er utfordrende i dagens rammeverk også i norsk kontekst. Europeiske grader kan bidra til utforskning av nye modeller, men det er viktig at slike utfordringer løses også innenfor rammene av europeiske nasjonale rammebetingelser kontekst dersom slike programmer skal gjøres tilgjengelig i bredden av utdanningsfeltet.

Studier av initiativene

Europakommisjonen har signalisert i årets arbeidsprogram at det planlegges studier av initiativene europeisk grad og rettslige enheter i 2022. UiB er positive til studiene og vil følge disse med stor interesse.

Det er viktig at studiene er åpne og utforskende. EUs retningslinjer for «Better Regulation»² er et godt utgangspunkt. Når det gjelder konsekvensutredning stiller retningslinjene tydelige krav blant annet til åpenhet, problembeskrivelser, mål, identifisering av ulike politiske løsninger, samt evaluering og overvåkning. Som et ledd i en konsekvensvurdering må man vurdere om en intervensjon er formålstjenlig, kostnadseffektiv og proporsjonal, relevant for dagens og fremtidige behov, og at det gir en tilleggsverdi utover det tiltak på nasjonalt nivå kan utrette.

---

² https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/swd2021_305_en.pdf

Kommisjonen har også signalisert at de planlegger å lansere piloter for initiativene europeiske grader og rettslig status i 2022. UiB foreslår en mer omfattende konsekvensvurderinger i tråd med retningslinjene for bedre regulering. På grunn av det begrensede omfanget av europeiske grader og rettslig status, sammenlignet med utfordringsbildet er det særlig viktig å se på flere politiske løsninger som kan bidra til samme de overordnede målene.

Et eksempel på et tiltak som bør vurderes er en mer systematisk bruk av den åpne koordinasjonsmetode (OMC) for identifisering og diskusjon rundt nasjonale (i noen tilfeller regionale) administrative og rettslige barrierer, med mål om å eliminere unødvendige og uproporsjonale begrensninger.

Vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Robert Rastad
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.